

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАРКЕТИНГ, МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 334.722:35.071.6

Антонюк Д. А.,
д-р екон. наук

Запорізька торгово-промислова палата,
м. Запоріжжя, Україна,
e-mail: oasdant@gmail.com

Антонюк К. І.,
кан. екон. наук

НТУУ «Київський політехнічний інститут
імені І. Сікорського»,
м. Київ, Україна, e-mail: ekaterinaia@ukr.net

СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

UDC 334.722:35.071.6

Antoniuk D. A.,
Grand PhD in Economic sciences

Zaporizhzhya Chamber of Commerce & Industry,
Zaporizhzhya, Ukraine
e-mail: oasdant@gmail.com

Antoniuk K. I.,
PhD in Economic sciences

NTUU «Kyiv Polytechnic Institute
named after Igor Sikorsky»,
Kyiv, Ukraine, e-mail: ekaterinaia@ukr.net

RESTRUCTURING OF BUSINESSES INFRASTRUCTURE IN TERMS OF DECENTRALIZED MANAGEMENT

Мета статті — формування концептуальних аспектів структурної перебудови системи інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах децентралізації управління.

Методи. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорій національної та регіональної економіки, децентралізації, менеджменту. Для забезпечення концептуальної цілісності дослідження використано методи: теоретичного узагальнення, порівняння, діалектики, аналізу й систематизації; інституціонального аналізу; експертного опитування та інтерв'ювання, мозкового штурму, кабінетних досліджень.

Результати. У результаті проведеного дослідження проаналізовано проблеми розвитку інституціональної інфраструктури підприємництва, ключовою з яких є недосконала структурна побудова. В умовах реформи адміністративно-територіального устрою України акцентовано увагу на необхідності реструктуризації інфраструктури підприємництва на основі децентралізації системи управління через ефективний розподіл впливу центральних, регіональних і місцевих органів влади на розвиток інфраструктури, гармонізації цілей та завдань. Інституції, функції й завдання кожного рівня управління запропоновано в модернізованій матриці структурної перебудови інституціональної інфраструктури підприємництва регіону, ключовим принципом якої є забезпечення узгодженості інтересів між державою, регіоном і бізнесом для розвитку інфраструктури підприємництва регіону та залучення приватного капіталу.

Ключові слова: інституціональна інфраструктура підприємництва, децентралізація управління, регіональний розвиток, структурна перебудова.

Постановка проблеми. Уповільнення динаміки розвитку підприємництва в регіонах України, зниження рівня конкурентоспроможності підприємств на міжнародних і, у тому числі, європейських ринках пов'язано, насамперед, із недосконалим інституціональним базисом інфраструктури підприємництва. Узагальнення стратегічних програмних документів державної підтримки підприємництва, регіональних стратегій соціально-економічного розвитку доводить відсутність скоординованості у формуванні стратегічних цілей модернізації інституціональної інфраструктури підприємництва (ІІП) регіону (цілеорієнтована на мінімізацію трансакційних витрат система інститутів, інституцій, ме-

тодів і засобів забезпечення ефективної підприємницької діяльності [1, с. 45]). Звернемо увагу й на неузгодженість укладення міжнародних угод і формування системних характеристик інфраструктури підприємництва за допомогою програм міжнародної технічної допомоги на макро- та мезорівнях ієрархії управління. Незважаючи на значний науковий доробок, нормативно-розпорядчі та стратегічні програмні документи, ефективність інфраструктури підприємництва регіонів не можна вважати відповідною до вимог сучасного етапу євроінтеграційного процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зарубіжними (Н. Агурбаш, Е. Бухвальд, А. Віленський, А. Гофман, Б. Райзберг, В. Рубе, Б. Санта, Д. Хассі, А. Шпинова) та вітчизняними (Н. Безклубна, А. Блінов, З. Варналій, О. Дикий, Л. Костін, А. Кузнецова, А. Криклій, О. Кужель, В. Ляшенко, В. Опаріна, С. Соколенко, М. Юденко) науковцями досліджено різні аспекти функціонування підприємництва та інфраструктури. Ґрунтовно вивчено історико-філософські моменти розвитку інфраструктури в цілому і підприємництва зокрема, проаналізовано окремі інструментарії підтримки бізнесу, запропоновано організаційно-економічні механізми функціонування інфраструктури підприємництва в регіонах тощо.

Результати власних досліджень [1; 2] свідчать про значну кількість проблем розвитку ІПП в законодавчому, організаційному та ресурсному аспектах. Проведене глибоке інтерв'ю [3] серед представників МСП Запорізької області дозволило виявити ключові з них: низький рівень розвитку окремих її компонент, відсутність комплексного підходу, недостатній рівень захисту і лобіювання інтересів, відсутність реальної державної підтримки. При цьому доведено, що важелі державного впливу не забезпечують бажаного рівня ефективності підтримки підприємництва.

Недосконалість ІПП регіону обумовлює необхідність модернізації її побудови на основі децентралізації системи управління через ефективний розподіл впливу центральних, регіональних і місцевих органів влади на розвиток інфраструктури. Це є актуальним в умовах реформи адміністративно-територіального устрою України, гармонізації цілей та завдань в ієрархії інституціональної інфраструктури підприємництва, а отже, потребує розроблення й реалізації власних стратегій розвитку з обґрунтуванням джерел фінансування, розширенням компетенцій і відповідальності компонент інфраструктури, створення на основі приватної власності та інвестицій.

Мета статті — запропонувати концептуальні аспекти структурної перебудови системи інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах децентралізації управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління окремими компонентами ІПП на макрорівні на сьогодні здійснюється різними державними органами (Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Національним банком, Міністерством освіти і науки, Державною регуляторною службою, галузевими асоціаціями та ін.), що, з одного боку, забезпечує формування необхідної галузевої інфраструктури, але, з іншого — обумовлює незбалансованість її розвитку з інфраструктурою підприємництва регіонів. Загалом це призводить до значних бюджетних витрат через дублювання функцій та відповідальності різних органів державного регулювання на різних рівнях ієрархії управління, відсутності можливості у підприємств користуватися послугами компонент ІПП регіону через нескординованість, неефективність та некомпетентність її об'єктів.

Підвищення ефективності функціонування інституціональної інфраструктури підприємництва досягається за умови передання повноважень і відповідальності у сфері регулювання, формування, розвитку та використання інфраструктури на рівень управління регіону. На національному рівні мають вирішуватися стратегічні питання розвитку ІПП в процесі євроінтеграції, державного регулювання, координації та моніторингу, розроблятися проекти модернізації окремих компонент ІПП регіонів.

Наголосимо, що ІПП регіону доцільно формувати відповідно до специфіки соціально-економічного розвитку області, галузевої структури підприємництва, її культурно-історичного потенціалу. Процеси децентралізації сприятимуть посиленню інститутів

місцевого самоврядування в частині розвитку ІІП регіону, забезпеченню місцевих органів влади більшими можливостями створення й управління об'єктами інфраструктури підприємництва, підвищення ефективності їхньої діяльності, посилення підзвітності для забезпечення швидкого реагування на внутрішні та зовнішні виклики.

Децентралізація управління ІІП також є важливою для реалізації структурної моделі євроінтеграції, насамперед інституціональної інтеграції регіонів України до регіонів країн-членів ЄС, оскільки саме регіони визначатимуть форми і напрями інтеграції, створюватимуть відповідне інституціональне забезпечення та відповідатимуть за ефективність такої інтеграції.

Повноваження з формування та відповідальність за створення, розвиток і використання інфраструктури на рівні регіону доцільно передати структурному підрозділу з економічного розвитку (управлінню, департаменту) облдержадміністрацій. Функціональні повноваження — галузевим бізнес-асоціаціям чи торгово-промисловим палатам з максимальним залученням галузевих експертів, у тому числі й з регіонів країн ЄС. При цьому необхідно раціоналізувати ступінь державного втручання в процеси формування, розвитку та використання об'єктів інфраструктури в містах області. На нашу думку, фінансово-кредитна, інформаційно-консультаційна, інноваційна компоненти, компонента освіти та підвищення кваліфікації ІІП регіону мають бути приватними або заснованими на засадах державно-приватного партнерства для підвищення ефективності за рахунок безпосередньої участі бізнесу, залучення фахівців. Найефективнішим є функціонування об'єктів інфраструктури, створюваних приватними і громадськими організаціями за участі місцевих органів влади та самоврядування.

На основі наведених аналітичних висновків і теоретико-прикладних рекомендацій була модифікована структурна побудова інфраструктури підприємництва з використанням матриці багаторівневої державно-громадської системи підтримки підприємництва [4] (табл. 1). До основи методології структурної перебудови інфраструктури підприємництва покладено такі концептуальні припущення:

- 1) системність, раціональність, цілеспрямованість та координація функціонування основних компонент інфраструктури підприємництва;
- 2) необхідність створення інфраструктурної агломерації, що об'єднує в єдину мережу інфраструктурних компонент за рахунок інтеграції інфраструктурного потенціалу;
- 3) розширення функцій і повноважень приватних складових компонент інституціональної інфраструктури підприємництва регіонів;
- 4) формування цільових функцій компонент інфраструктури, гармонізованих зі стратегією соціально-економічного розвитку регіону.

Модифікована матриця відображає розподіл основних завдань інститутів державної і приватної інфраструктури підприємництва на рівнях системної ієрархії: державному, регіональному та місцевому.

При цьому необхідно забезпечити гармонізацію інтересів держави, регіону та бізнесу для розвитку ІІП регіону і залучення приватного капіталу. З точки зору підприємництва, оскільки в межах децентралізації системи управління інформація про діяльність компонент ІІП регіону є доступнішою для підприємств, то вони зможуть висувати істотніші вимоги щодо напрямів підвищення ефективності послуг та покращення роботи окремих об'єктів ІІП регіону. До того ж, інформація про настрої та проблеми на місцевому й регіональному рівні є доступнішою для державних службовців регіонального рівня, ніж національного, оскільки вони перебувають у щоденному контакті з підприємствами.

Водночас зазначимо про підвищення активності самих підприємців в умовах децентралізації управління ІІП регіону, оскільки якщо вони матимуть можливість участі у формуванні та впливі на діяльність елементів інфраструктури підприємництва, то змушуватимуть представників органів місцевої влади та місцевого самоврядування, а також фахівців цих об'єктів ІІП ефективніше розв'язувати проблеми підприємництва на місцевому рівні. Це також спонукатиме підприємства інвестувати у створення нових інституцій інфраструктури підприємництва в регіоні.

Таблиця 1 - Функціонально-структурна матриця інституціональної інфраструктури підприємництва (модифіковано за [4])

		Компоненти ІІП												
		Інформаційно-консультаційна		Фінансово-кредитна		Просування та передача продукції		Представлення та захисту інтересів		Інноваційна		Експертно-технічна		Освіта та підвищення кваліфікації
Рівень інституціональної інфраструктури	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання	державна інституційні завдання	приватна інституційні завдання
		Державний рівень	Державна служба підприємництва, Державна служба статистики	Національні інформаційні портали, ТПП, національні бізнес-асоціації	НБУ, Держфінмониторинг, Державна комісія з регулювання цінних паперів	Толкові офіси банків, лізингових і страхових компаній	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України	Державна фіскальна служба України
Регіональний рівень	державне регулювання, координація, моніторинг	координація, моніторинг, надання послуг	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання	координація, моніторинг, державне регулювання
Місцевий рівень	—	інформ.-аналіт. центри і агенції	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва	кредитні, страхові організації, лізингові компанії, венчурні фонди, ломбарди	—	товарні біржі, аукціони, виставкові компанії	координація, надання послуг	координація, моніторинг	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва	фінансові банків, міські фонди підтримки підприємництва

Отже, головним джерелом фінансування ІІІ на національному рівні визначимо кошти державного бюджету, частина яких розподіляється на розроблення, координацію та моніторинг виконання стратегічних програм модернізації ІІІ, пілотних проектів розвитку окремих компонент. Фінансування регіональних програм здійснюється за рахунок регіональних бюджетів у межах програм підтримки та розвитку МСП.

Безперечно, що фінансування інфраструктури підприємництва на місцевому рівні необхідно здійснювати на пропорційній основі із залученням коштів з регіонального та місцевого бюджетів, ресурсів підприємств, територіальних громад чи приватних інвесторів. При цьому важливо забезпечити узгодження інтересів між органами регіонального управління та підприємництвом, що забезпечить поступове зменшення частки фінансування з регіонального бюджету. Такий підхід, заснований на співфінансуванні за участю місцевих підприємств, дозволить найбільшою мірою врахувати їх потреби та напрями інфраструктурного забезпечення в діяльності об'єктів ІІІ регіону, підприємці будуть активніше їх використовувати, розуміючи важливість власного інвестування у інфраструктуру підприємництва.

В умовах обмеженості ресурсів у державному та регіональних бюджетах слід підкреслити важливість програм міжнародної технічної допомоги, які спрямовані саме на структурну модернізацію ІІІ в регіонах, фінансування освітньо-консультаційних, експертно-технічних програм адаптації українського підприємництва в процесі євроінтеграції. Тому зазначений вище підхід до фінансування створення ІІІ на місцевому рівні може трансформуватися з дольовою участю ресурсів закордонних інвесторів.

Таким чином, запропонована структурно-функціональна матриця створює можливості для подальшого розвитку інституціональної інфраструктури підприємництва на всіх рівнях ієрархії управління в умовах розпочатої децентралізації, дозволяє обґрунтувати джерела фінансування її модернізації в процесі євроінтеграції та створює умови для інтеграції ІІІ регіонів України з країнами ЄС.

Висновки. Модернізована матриця структурної перебудови ІІІ регіону доводить, що підвищення ефективності її функціонування досягається завдяки децентралізації системи управління через ефективний розподіл впливу центральних, регіональних і місцевих органів влади на розвиток інфраструктури. На національному рівні мають вирішуватися стратегічні питання розвитку ІІІ в процесі євроінтеграції, державного регулювання, координації та моніторингу; ІІІ регіону повинна формуватися відповідно до специфіки соціально-економічного розвитку області, галузевої структури підприємництва, її культурно-історичного потенціалу, що дозволить забезпечити місцеві органи влади більшими можливостями створення й управління об'єктами інфраструктури підприємництва. Повноваження з формування та відповідальність за створення, розвиток і використання інфраструктури на рівні регіону доцільно передати Головному управлінню економічного розвитку облдержадміністрацій, функціональні повноваження — галузевим бізнес-асоціаціям чи торгово-промисловим палатам з максимальним залученням галузевих експертів, у тому числі й з регіонів країн ЄС. При цьому необхідно забезпечити узгодженість інтересів між державою, регіоном і бізнесом для розвитку ІІІ регіону та залучення приватного капіталу.

Список літератури/References

1. Антонюк, Д. А. Розвиток інституціональної інфраструктури підприємництва регіону в процесі європейської інтеграції : монографія / Д. А. Антонюк. — Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2015. — 341 с.

Antonjuk, D. A. (2015). *Rozvytok instytucional'noï infrastrukturi pidpriemnictva regionu v procesi evropejs'koï integracii* [The development of institutional business infrastructure of the region in European integration process]. Lviv, SI «IRR named M. I. Dolishnii» Publ., 341 p.

2. Антонюк, Д. А. Аналіз сучасного стану інфраструктурного забезпечення підприємництва Запорізької області / Д. А. Антонюк // Економічний вісник Донбасу. — 2013. — № 1 (31). — С. 59–66.

Antonjuk, D. A. (2013). *Analiz suchasnogo stanu infrastruktornogo zabezpechennja pidpriemnictva Zaporiz'koї oblasti* [Analysis of the current state of business infrastructure in Zaporizhzhya region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu* [Economic Bulletin of Donbas], no. 1(31), p. 59–66.

3. Антонюк, Д. А. Інституціональні передумови та напрями розвитку інфраструктури підприємництва регіонів / Д. А. Антонюк, К. І. Антонюк // Сучасні проблеми та перспективи розвитку підприємництва та фінансово-економічного потенціалу регіону : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 11 листопада 2016 р.). — Запоріжжя : Запорізька державна інженерна академія, 2016. — Ч. 1. — С. 168–172.

Antonjuk, D. A., Antonjuk, K. I. (2016). *Institucional'ni peredumovi ta naprjami rozvitku infrastrukturi pidpriemnictva regioniv* [Institutional preconditions and directions of regional business infrastructure]. *Materiali Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Suchasni problemi ta perspektivi rozvitku pidpriemnictva ta finansovo-ekonomichnogo potencialu regionu»* [Materials of Intern. scien.-pract. conf. «Modern problems and prospects of development of business, financial and economic potential»]. Zaporizhzhya, pp. 168–172. (In Ukr.).

4. Емельянова, Е. Л. Матрица Многоуровневой государственно-общественной системы поддержки малого предпринимательства [Электронный ресурс] / Е. Л. Емельянова, А. Д. Иоффе, В. Н. Нагих. — Режим доступа : <http://ns1.anbico.ru/upload/Emelianova-Nagix-Ioffe.doc>.

Emelianova, E. L., Yoffe, A. D., Nahykh, V. N. *Matritsa Mnogourovnevoj gosudarstvenno-obshhestvennoj sistemy podderzhki malogo predprinimatel'stva* [Matrix of the Multilevel state-public system of support of small enterprise]. Available at : <http://ns1.anbico.ru/upload/Emelianova-Nagix-Ioffe.doc>.

Цель статьи — формирование концептуальных аспектов структурной перестройки системы институциональной инфраструктуры предпринимательства в условиях децентрализации управления.

Методы. Теоретическую и методологическую основу исследования составляют фундаментальные положения теорий национальной и региональной экономики, децентрализации, менеджмента. Для обеспечения концептуальной целостности исследования использованы методы: теоретического обобщения, сравнения, диалектики, анализа и систематизации; институционального анализа; экспертного опроса и интервьюирования, мозгового штурма, кабинетных исследований.

Результаты. В результате проведенного исследования проанализированы проблемы развития институциональной инфраструктуры предпринимательства, ключевой из которых является несовершенство структурного построения. В условиях реформы административно-территориального устройства Украины акцентировано внимание на необходимости реструктуризации инфраструктуры предпринимательства на основе децентрализации системы управления через эффективное распределение влияния центральных, региональных и местных органов власти на развитие инфраструктуры, гармонизацию целей и задач. Институты, функции и задачи каждого уровня управления предложены в модернизированной матрице структурной перестройки институциональной инфраструктуры предпринимательства региона, ключевым принципом которой является обеспечение согласованности интересов между государством, регионом и бизнесом для развития инфраструктуры предпринимательства региона и привлечения частного капитала.

Ключевые слова: институциональная инфраструктура предпринимательства, децентрализация управления, региональное развитие, структурная перестройка.

Objective. The conceptual aspects of restructuring infrastructure system in terms of decentralization formation.

Methods. Theoretical and methodological basis of the research is formed by fundamental thesis of national and regional economy, decentralization of management. To ensure the conceptual integ-

ity of the research such methods as: theoretical generalization, comparison, dialectics, analysis and systematization; institutional analysis; expert surveys and interviews, brainstorming, desk research.

Results. *The problems of institutional business infrastructure, the key of which is imperfect structural construction are analyzed. In terms of the administrative and territorial structure reform of Ukraine accentuated the necessity of restructuring the business infrastructure for decentralized management through the effective distribution of the central, regional and local governments for infrastructure development, harmonization of goals and objectives. Institutions, functions and objectives of each level of government proposed in modernized matrix of restructuring business institutional infrastructure in the region, a key principle of which is to ensure consistency between the interests of the state, region and business to business infrastructure development in the region and attract private capital.*

Keywords: *institutional business infrastructure, government decentralization, regional development, restructuring.*

Надійшла до редакції 18.04.2017